

ASiantuntijalausunto

Asia: HE 149/2025 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi lastensuojelulain muuttamisesta sekä siihen liittyviksi laeiksi

Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialue kiittää mahdollisuudesta tulla kuultavaksi ja asiantuntijalausuntonaan toteaa seuraavaa:

Sijoitetun lapsen oikeus suojeluun sekä kasvatukselliset rajat (4 a–4 c §)

Ehdotettu sääntely vahvistaa sijoitetun lapsen oikeutta erityiseen suojeluun ja selkeyttää lapsen huolenpidon ja rajoitustoimenpiteiden välistä rajaa. Tämä on perusteltua ja kannatettavaa.

Kasvatuksellisen rajaamisen ja rajoitustoimenpiteiden rahanveto saattaa kuitenkin käytännössä aiheuttaa tulkintaepäselvyyksiä, erityisesti perhehoidossa. Lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän ohjausvastuu ja asiakassuunnitelman merkitys korostuvat jatkossa huomattavasti. Huomioitava, että tilanteita tapahtuu myös virka-ajanulkopuolella.

Sääntelyssä on huomioitava, ettei synny epäyhtenäisiä käytäntöjä eri sijaishuoltopaikoissa ja ettei kasvatuksellisilla toimilla tosiasiasa toteuteta rajoitustoimenpiteitä ilman oikeudellista perustaa.

Hybridiyksiköjä koskeva sääntely (16 b § ja THL 69 §)

Hybridiyksiköitä koskeva sääntely jää esityksessä hyvin yleiselle tasolle, eikä mahdollista tarkkaa arviota toiminnan yhtenäisestä toteuttamisesta. Tarkempi ohjaus on tarpeen, jotta lasten yhdenvertaiset oikeudet toteutuvat ja yksiköiden toimintaperiaatteet muodostuvat valtakunnallisesti johdonmukaisiksi. Mikäli hybridiyksiköistä ei säädetä lailla tarpeeksi yksityiskohtaisesti ja niihin osoiteta erillisrahoitusta, yksiköiden perustaminen tulee jäämään yksilöllisesti hyvinvointialueiden päätettäväksi, mikä haastavassa taloudellisessa tilanteessa voi estää yksiköiden perustamisen. Lainsäädäntöön tulisi nostaa harkittavaksi hybridiyksikön järjestämisvastuusta siten, ettei sitä voi perustaa markkinaperusteiseksi yksiköksi. Integroitu lastensuojelu-psykiatria-tyo ei saa myöskään jäädä yksiköiden vastuulle, vaan sen tulee näkyä myös laissa ja rahoituksessa.

Kuntouttava suljettu laitospalvelu (49 a–49 e §, 71 §)

Suljetun kuntouttavan laitospalvelun käyttöönotto vastaa todelliseen palvelutarpeeseen. Suomessa puuttuu tällä hetkellä palvelu, joka pystyisi auttamaan kaikkein vaikeimmin oireilevia lapsia, joilla on päihde-, rikos- ja psyykkisen oireilun yhdistelmiä.

Moniammatillinen arviointivelvoite on välttämätön. Ilman sitä on riski, että palveluun sijoitetaan lapsia, joiden ensisijainen hoidon tarve olisi psykiatrinen tai päihdehoidollinen. Vastaanotto- ja arviointiosaston erottaminen pitkäaikaisesta hoidosta lisää palvelun toimivuutta ja oikeusturvaa. Suljettu kuntouttava laitospalvelu on vapaudenriiston kaltainen toimenpide, minkä vuoksi esitetty 4 kuukauden tarkistusväli on tarkoituksenmukainen ja tukee sijoituksen edunmukaisuuden jatkuvaa arviointia. Päätösvallan keskittäminen yhdelle viranhaltijalle sisältää kuitenkin riskin esim. työntekijän vaihtuessa, ja näin ollen sitä tulisi uudelleen arvioida. Rajoitustoimista tehdään vuosittainen hallintopäätös, mutta itse sijoitusta ei ratkaista vastaavassa muodossa. Tämä voi heikentää läpinäkyvyyttä ja muutoksenhakumahdollisuuksia. Alle 12-vuotiaiden sijoittaminen tulee olla äärimmäisen poikkeuksellista. ”Erityinen syy” edellyttää tiukempaa määrittelyä. Myös tämän palvelun tulisi olla yksinomaan julkisen sektorin tuottamaa.

Henkilöstövaatimukset (49 d §)

Henkilöstölle ehdotetut osaamisvaatimukset ovat asianmukaiset ja vastaavat yksikön vaativuutta. Korkean riskin tilanteet edellyttävät kuitenkin systemaattista ja riittävää täydennyskoulutusta, erityisesti rajoitustoimenpiteiden turvalliseen toteuttamiseen ja työntekijöiden työturvallisuuden varmistamiseen.

Sijaishuollon rajoitustoimenpiteet (11 luku)

Ehdotetut muutokset parantavat lapsen oikeusturvaa ja selkeyttävät rajoitustoimenpiteiden käyttöä. Erityisen kannatettavia ovat:

- mahdollisuus rajoittaa yhteydenpitoa tunnistamattomiin henkilöihin,
- teknisen valvonnan ja aineiden sekä esineiden poisoton täsmentäminen,
- kiinnipitoa koskevan sääntelyn tarkentaminen sekä sosiaalityöntekijän vastuun vahvistaminen.

Kiinniottoa ja kuljettamista koskevat uudet säännökset lisäävät kuitenkin työntekijöiden työturvallisuusriskejä ja edellyttävät kattavaa koulutusta sekä turvallisuusohjeistusta.

Rajoitusten käyttöön ei saa muodostua automaattisia käytänteitä, vaan niiden tulee aina perustua lapsikohtaiseen arvioon ja välttämättömyyden periaatteeseen.

Erityisen huolenpidon jakso (72 §)

Jakson pidentäminen 90 vuorokauteen on perusteltu ja vahvistaa mahdollisuuksia turvata hoito ja suojelu kaikkein haastavimmissa tilanteissa. Muutos voi samalla vähentää suljetun kuntouttavan laitospalvelun tarvetta.

Yhteenveto

Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialue toteaa lausunnossaan, että hallituksen esityksessä on useita kannatettavia ja tarpeellisia muutoksia, jotka vahvistavat sijoitettujen lasten oikeuksia ja parantavat lastensuojelun toimintaedellytyksiä. Samalla useat kohdat edellyttävät täsmennystä, jotta perusoikeudet, yhdenvertainen kohtelu ja oikeusturva toteutuvat kattavasti. Lainsäädäntö ei kuitenkaan yksin riitä, jos rahoitus ja henkilöstöresurssit eivät vastaa velvoitteita.

Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialue on saanut STM:ltä avustusrahoituksen hybridiyksikön perustamiseksi. Yksikön perustaminen käynnistyy kevään 2026 aikana. Pohde jakaa mielellään tietoa ja kokemuksia yksiköstä kansallisesti.

Strategisella tasolla lastensuojelun vaikuttavuutta on vaikea mitata ja nykyiset mittarit keskittyvät pitkälti terveyspalveluihin. Lastensuojelulain muutosten vaikutusten seurantaan tarvitaan valtakunnallisesti yhdenmukaiset, sosiaalihuoltoon soveltuvat mittarit.

Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialue korostaa, että lakimuutoksilla ei tule lisätä hyvinvointialueiden velvoitteita ilman riittävää rahoitusta ja valtakunnallista henkilöstöpolitiikkaa erityisosaamisen turvaamiseksi.

Leena Mämmi-Laukka

toimialuejohtaja
Perhe- ja sosiaalipalvelut, OYS-psykiatria
Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialue